

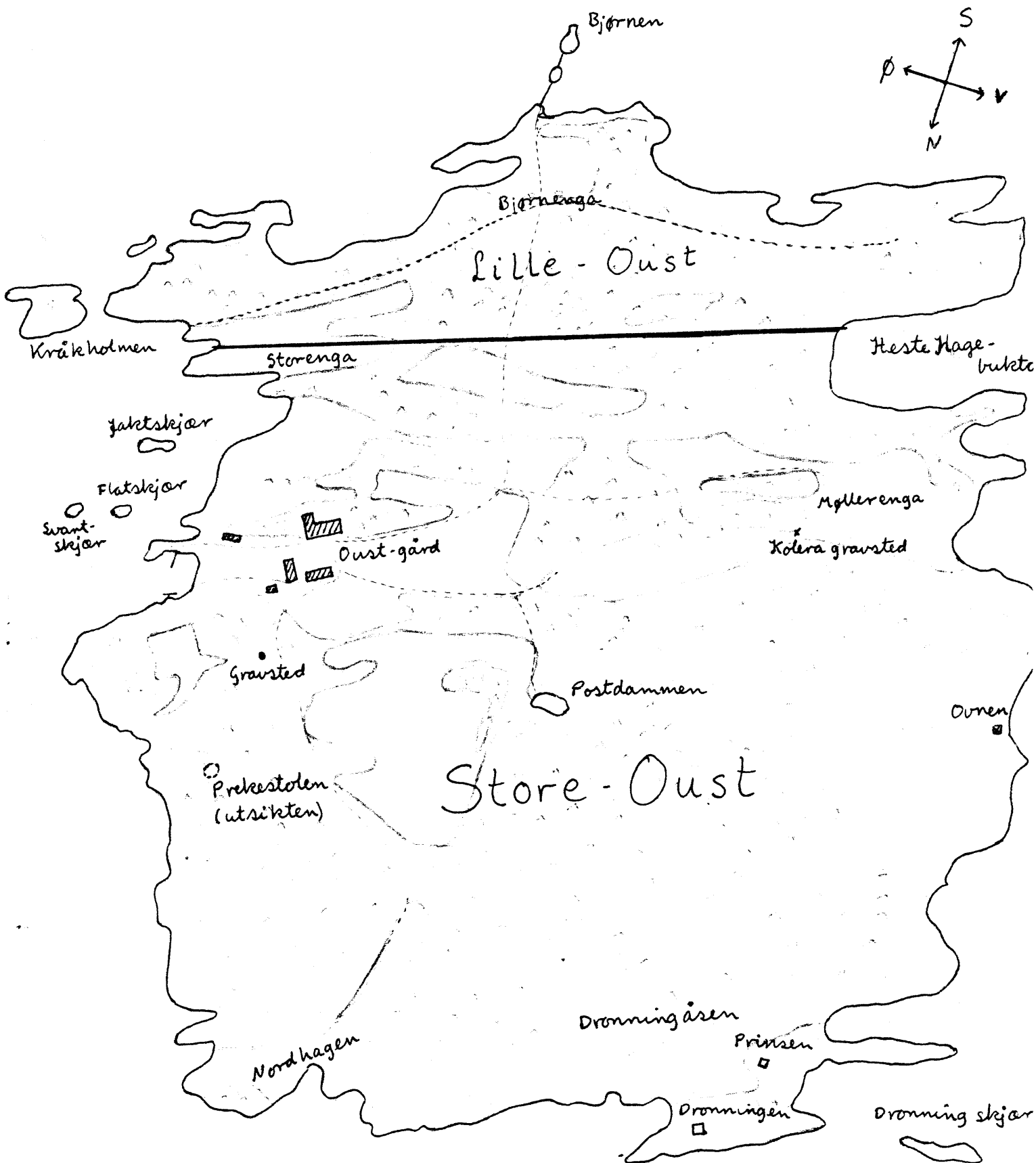
Oustøya
og
Oust-gårdens historie

Etter særoppgave av Tove Søråas Valebjørg

Oustøya

09

Oust-gårdens historie

I indre Oslofjord ligger det mange små og store idylliske øyer, men det er nok ikke mange som kjenner dem alle ved navn og beliggenhet.

En av de største av disse øyene, som forøvrig hører med til Bærum kommune, er Oustøya.

"Ret utover, set fra Akershus festning, ligger denne øy, Kristianiafjordens perle, kranset av granskog og bjerkelunde som av og til brytes av ved et lite bergparti, hvor bregner breder seg, mens troldhøg og andet frodig krat dukker seg i den sagte skvulpende sjø".

Slik ble øya beskrevet av Marie Jørstad for ca. 50 år siden.

Ja, Oustøya er en idyll også idag. Og det er det mange som har oppdaget. På en varm sommerdag er nemlig øyas strender fylt med folk som nyter badelivet. Men for de som ikke liker å ligge på stranden hele dagen, er det rike muligheter for turgåing. Øya dekker nemlig et areal på 3900 mål. Det meste av øya, som består av noen jorder og store områder med skog, tilhører Oustgården.

Men gårdsdrift på denne øya er ikke av ny dato. Allerede i 1330 nevnes Arne Ost i et brev, men man vet ikke om han var eier av gården. Neste gang Oust nevnes er i biskop Eysteins jordebok fra 1398. Den gangen var det to gårder på øya, som begge tilhørte bispestolen i Oslo. Det var med andre ord statskirken som eide gårdene. Men man vet ikke i dag hvor på øya disse gårdene lå.

Da øya ble bebygd i begynnelsen av 1300-tallet, vet man at sjøen gikk 2,5 m høyere enn den gjør idag. De fleste øyene i indre Oslofjord var da borte eller svært små. Men Oustøya som er ganske høy - det høyeste stedet i dag er "Prekestolen" på 54 m - var selv på den tiden ganske stor. Imidlertid var øya delt i to. Den søndre delen av øya, Lille-Oust, var da egen øy. Det er mulig at den ene av de to gårdene lå her. Navnet Lille-Oust stammer sansynligvis fra denne tiden da øya var delt.

Det er forøvrig mange som undres over navnet på øya og gården. Det er heller ingen som vet sikkert hva det betyr eller hvilket opphav det kan ha. Men dette øynavnet finnes også i Sverige, Scotland og på Færøyene. Forskere fra alle disse landene har prøvd å finne frem til en brukbar tolkning. Men da navnet er svært gammelt, er det vanskelig å finne ut opphavet og betydningen. Alle forslagene til navnets opprinnelse er derfor svært usikre. I "Stadnavn fra Oslofjorden" av Indrebø, står det at Magnus Olsen prøver å forklare disse navnene av apellativet Oster (f.), óst og óstr.; hulning i halsen overfor kragebenet eller osterbenet. Når det gjelder Ost i Bærum, kan man nevne at på det stedet på øya som det er lagt mest merke til, der hvor gården Oust ligger, er det nettopp en bukt eller en hulning. I "Namn og bygd" 1924, nevner Magnus Olsen en annen forklaring. Der går Ost tilbake til grunnformen Unsti (Ansti) og har sammenheng med Unst (f.) godvilje (grf.unsti) og med Ansts (f.) kjærlighet. Da skulle navnet være et rosende navn: "Godøya".

I Aftenpostens aftennr. (begynnelsen av sept. 1989) sto det om Ostøya i siste artikkel i serien om navn i fjorden. Der står det at Leif Kinck Oust hadde en favorittforklaring på navnet. Han tenker seg at navnet oppsto i en tid da landet lå mye lavere enn i dag, fordi landhevningen etter siste istid ennå var kommet ganske kort. Sjøen ville da dele øya i to med et sund som utvidet seg eller krympet sammen ettersom tidevannet kom og gikk. Denne bevegelsen knytter han så sammen med verbet "å ouste", å tømme eller drive ut.

Kinck Ousts forklaring blir ikke mindre sannsynlig ved at det engelske ordet "oust" nettopp betyr å drive ut, fortrenge eller fjerne. Han gjør også oppmerksom på en bok om gårdsnavn på Orknøyene. Der har nemlig forfatteren Hugh Manvick påvist Oust-navnet på gårder som ligger ved store bukter som tørrlegges ved fjære sjø.

Nærmere har ingen kommet en forklaring på det gamle navnet, et navn som kanskje går så langt tilbake som til begynnelsen av vår vestlige tidsregning.

Opp gjennom tidene har navnet på øya vært skrevet på forskjellige måter. I 1330 ble det skrevet Ost, i 1398 var det Oost, i 1578 Oust og i 1592 var det forandret til Oest. Så i 1592 var det igjen Ost, og fra 1723 har det hele tiden vært Oust selvom navnet flere steder er blitt skrevet som Ost. I Aftenpostens aftennr. sept. 1989, står det også om en strid Leif Kinck Oust hadde for å skrive etternavnet og gårdsnavnet med u. I rikstelefon-katalogen av 1937, sto det "Ost gård". Han protesterte. Men året etter fikk han brev fra Kirkedepartementet som fortalte at den offisielle skrivemåten heretter var Ost. Da han ikke fikk skrive gårdsnavnet slik han ville, forandret han i 1939 sitt eget navn fra Leif Kinck Hanssen til Leif Kinck Oust. Utover i 1950-årene dukket det opp, i telefonkatalogene, nye skrivemåter på en del gårdsbruk rundt i landet. Men bøndene ville selv bestemme hva gårdene skulle hete. Og fremst i kampen sto Leif Kinck Oust. I Oslo byrett i 1957, vant han en foreløpig seier. Men dommen ble anket til Høyesterett. I 1961 ble Staten for godt fratatt retten til å stave gårdsnavnet, Ost, som om det skulle være et meieriprodukt. Gårdsnavnet skulle skrives Oust, slik som eieren hadde krevd. Denne dommen gikk på tvers av rådene fra de offentlige navnekonsulentene. De holdt seg til at den lokale uttalen ikke ga grunnlag for noen u innimellom. Dessuten viste de til at Ost var den eldste skrivemåten man kjente til. Det ble understreket at ou-formen var kommet inn som en påvirkning fra tysk eller dansk. Oust var unorsk. Derfor måtte det bli Ost, mente konsulentene. Og det ble slått fast at skrivemåten på selve øya ikke skulle berøres av striden om gårdsnavnet. Øya skulle hete Ostøya, uansett. Det slo Oslo byrett fast allerede i 1957. Fra slutten av 1300-tallet og et par hundre år fremover er det ikke mye man vet om Oustgården. Men i 1557 oppføres Ost som Oslo Stifts gods i Akershus lensregnskaper. Gården var da krongods.

Jens Gregersøn som var Rosenkrantzernes foged på Nesøya, fikk brev på gården i 1574. Han var bruker til sin død i 1581. Da overtok hans enke, Ase Lauritsdatter. I 1582 fikk han

skriftlig tillatelse til å drive gården.

I 1617 var gården fremdeles kongsgods og gårdbrukeren var Anders Pors. På denne tiden satt ikke hver gårdbruker mer enn omtrent ti år, for i 1626 var det Lars Mikkelsen som drev gården. Han var der til 1635.

Christoffer Urne søkte i 1638 om å få kronens gård, Ost, i makeskifte med noen gårder i Røken. Men det kan ikke ha gått i orden, for ti år senere i 1648, søkte Peder Vibe å få i stand et makeskifte. I søknaden som stattholderen Hannibal Sehested fikk sto det: "Eftersom os elskelige Peder Vibe, vor mann, tjener og rentemester underdandigst av os til makelaug og evig eiendom imot nøyaktig vederlag har været begjærendes efterfølgende vores og Norges kronens gaard og gods ved navn Oust, liggendes udi Øster Bærum herred, hvorimot han erbyder til vederlag aa legge disse trende gaarder og gods av hans jordegods, den første Øster Mørk, den anden Øster Kjølstad, den tredje Borgend, da er vi naadigst tilfreds at I samme til makelaug på vores naadigste behag og ratification til ende gjør, saafremt i finder at det kan skje os og Norges krone uten skade.

Dette fikk han tillatelse til (mens Fredrik III var konge) to år etter. I 1650 ble altså Peder Vibe eier av gården. Men det har sett ut til at det var en dansk familie som brukte gården i tidsrommet fra 1640 til 1660.

Mens Peder Vibe hadde gården, og nesten to hundre år fremover, ble det drevet kalkbrenning på øya. Først i 1661 blir dette omtalt, men det er sansynlig at kalkbrenningen er enda eldre. Det var tre kalkovner, to på øyas vestside og en på østsiden, ved "Prekestolen". Mye av kalken ble sendt til Akershus som skatt, men noe ble også eksportert til kysten av Sverige.

På denne tiden ble det også drevet saltkoking på gården. Det foregikk ved at de gravet et slags basseng på stranden. Om vinteren, når vannet frøs, tok de stadig og iset av det øverste laget. Slik fikk vannet i bassenget stadig større saltinnhold (for bare det rene vannet fryser). Når vannet

hadde nådd en viss saltkonsentrasjon, ble det ført til store kjeler og kokt til de fikk salt. Dette krevde store mengder med ved. I motsetning til landene i Syd-Europa som utvinner salt om sommeren, ble det på Oustøya utvunnet om vinteren da de kunne oppnå mye større saltkonsentrasjon i vannet ved avising.

Et av jordene på gården kalles Salpejordet, som er en forvanskning av Saltbodjordet. Navnet ble sannsynligvis satt på jordet den tiden saltbrenningen pågikk.

I 1664 og 1723 ble skylden av gården satt i salt. På den tiden var det vanlig for gårder som lå ved sjøen.

I 1662 utstedte Anna Catrine Budde, i Kjøbenhavn, skjøtet på gården til Laurits Lauritsen Bragenes. Av en forliksforretning får man vite at husene "på mange steder befindes brøstfældige". Den tidligere gårdbrukeren måtte betale for 12 læster kalk, men slapp å betale for skogshugst, fordi det han hadde hugget var nødvendig for kalkbrenningen.

I 1681 solgte Laurits Bragenes gården til landkommisæren sønnensfjells, Hans Hansen. Men han hadde gården i bare et eller to år, for i 1682 eller 1683 ble assessor Knut Frantzen eier av Ost. Han var storgodseier som også var i besiddelse av Snarøya, Brønnøya, Nesøya og Kjørbo.

Frantzen var innbygger i Kristiania og hadde vært håndskriver hos statholder Nils Trolle. Senere drev han trelasthandel i hovedstaden, men bodde på Kjørebo til han flyttet til Oust. Han hadde da gått konkurs og mistet mange av sine eiendommer. På Oustøya bodde han til sin død i 1687. Han ble gravlagt på Haslum kirkegård.

Helt siden Oustgården ble oppført sognet den til Haslum kirkesogn. Gården hadde sine plasser i kirken, og den hadde også gravsted der.

Franzens enke, Else Ambjørnsdatter som var rådmannsdatter fra Tønsberg, satt igjen med gården i 1687. Men da datteren

giftet seg med Jørgen Køster i 1713, overtok de to gården. Køster hadde tidligere vært kirkeverge i Kristiania. Men Else Ambjørndatter ble enda en gang sittende igjen med gården, for hun overlevde både datteren - som døde i 1716 - og svigersønnen, som døde i 1717.

Jørgen Køster etterlot seg en betydelig gjeld, og kreditorene hans prøvde å få Else Ambjørnsdatter til å betale denne. Den 22. november 1717 sluttet Erich Mogenssøn kontrakt med henne om overtagelsen av Oust gård. Gården skyldte da 2 skippund salt (1 skippund = 160 kg). Det var en betraktelig gjeld på de tider.

Enken "innga seg" med all sin eiendom til Erich Mogenssøn mot at han påtok seg å forsvare hennes gods og sørge for henne til hun døde. Det er trolig at Mogens Lauritssøn - far til Erich - kan ha hatt en finger med i spillet, for man hører at Jørgen Køster skyldte ham 800 riksdaler.

Da Erich Mogenssøn overtok Oust gård bodde han delvis der ute selv. Det er mulig at han samtidig installerte Erik Thoresen som sin "loddbruker" på gården. Å være "loddbruker" var langt friere enn bygsling. Kanskje flyttet Erich Mogenssøn til Oust under den store nordiske krig (1700-19) da Kristianiafolk evakuerte til tryggere steder.

I 1724, etter Else Ambjørnsdatters død, solgte Erich Mogenssøn gården til Hans Kristensen Aarhus for 2000 riksdaler. Fra dette året og frem til 1791 tilhørte gården Aarhusfamilien.

Foruten Oustøya hadde også øyene; Gaasøya, Grimsøya og Kjeholmen alltid ligget under Oust gård. Her lå det husmannsplasser under gården. Hans Kristensen Aarhus ervervet dessuten Halden som ligger på Snarøya.

Da han døde i 1764 var det hans sønn, Christen Hanssen Aarhus som arvet gården. Han eide også Brønnøya, så gården var da på sitt største hva areale angår.

Da Christen Hanssen Aarhus døde i 1781, ble Oust taksert

til 3600 rdl. og Brønnøya til 2500 rdl. Hele boet ble regnet til en verdi av 8526 rdl. Arvingene til gården var da; Massi Brochman, Hans, Christian, Gunhild og Agathe Aarhus. Christian var bruker på Brønnøya til han døde i 1814.

Husmannsplassen Halden på Snarøya ble i 1781 solgt av Hans Kristensen Aarhus til Ole Torgersen i Lysaker for 700 rdl. Allerede året etter var Hans K. Aarhus blitt ene eier.

I 1783 ble det holdt auksjon over gården. Marthe Hansedatter, som tidligere hadde vært gift med Hans Kristensen, fikk kjøpt den for 4865 rdl. Hun solgte gården til sin sønn, Hans Michael Hansen Aarhus i 1789. Men han var ikke myndig, så bare to år etter, i 1791, solgte han gården ved auksjon til Hans Haagensen Tveter for 6300 rdl. Fra den tid og frem til i dag har gården gått i arv fra far til sønn i 6 generasjoner.

Hans Haagensen var født på Asker gård. Etter at faren var død arvet han gårdene Tveter og Vestre Aker. Han ervervet også flere andre eiendommer. Etterhvert kjøpte han følgende:

- 1) En del av Berg skog og Øvre Sem (han anla bygdesag mellom Sem og Tveter).
- 2) Vestre Næs (kjøpt ved auksjon etter Johan Heiberg i 1790 og solgt videre til Lars Woxen i 1826)
- 3) Oustøya med tilhørende Grimsøya, Gaasøya og Kjeholmen (kjøpt ved auksjon 1791)
- 4) Halden på Snarøya (kjøpt ved skjøte i 1805)
- 5) Haugbo med Fjelken og Høen i Asker (kjøpt etter løytnant Flor i 1815, solgt videre for kr. 60.000,- i 1898).

Da Hans Haagensen slo seg ned på Oust i 1791, skrev han seg som Hans Haagensen Oust. Av sin datter, fru Jørstad, er han skildret som en høy og meget vakker mann. (Fru Jørstad er mor til Marie Jørstad som jeg har sitert tidligere).

Da Hans H. Oust kjøpte gården var den og husmannsplassen i svært dårlig forfatning. I Oust arkivene har jeg funnet denne beskrivelsen av gården; "Saavel huuse som pladser og giærder

samt jordvej med videre er alt i slet forfatning, hvorhos Skougen og befindes forhuggen hvilket alt han agter at sætte i forsvarlig stand".

Hovedbygningen har fått denne omtalen: "Bygningen er overalt meget ilde lastet, den holder ganske over sin søndre side og deraf følger at både gulve, loft og vinduer også holder".

Dessuten måtte en kalkovn ombygges for videre bruk, og en dam som skulle sørge for vannforsyning var ubrukelig.

Dette var resultatet den besiktigelses- og skjønnsforretningen som ble avholdt 11. august 1791, kom frem til. Hans Haagensen ville ha denne forretningen avholdt av hensyn til mulig odelssøksmål.

Ialt ble manglene taksert til 4367 spd. og som nevnt kjøpte han gården for 6300 rdl., så rent billig var det ikke å overta gården.

Hans Haagensen må ha vært en meget energisk mann, for han klarte å sette gården i god stand. Da han overtok den ble bare de nærmeste jordene brukt, mens de andre var helt overgrodd.

Men de kommende årene ble jordene ryddet. Frem til 1824 ble det gravd i alt 4217 favner åpne og lukkede grøfter.

Han oppførte flere bygninger. Blant dem var hovedbygningen som ble ferdig i 1792. Samme året ble en vakker ovn støpt i storstuen der den enda er i bruk.

Hans Haagensen Oust hadde en sjelden boksamling i forhold til datidens bønder. Den bestod blant annet av: Holbergs skrifter, "Magazine for Næringsveiene" i 12 bind, Napoleons og Tordenskiolds levnetsbeskrivelser, Hagerups skrift om lovkyndighet og flere andre.

Han hadde nok satt seg inn i emnet om lovkyndighet, for sjelden eller aldri ga han seg i et tvistemål når han mente at han hadde rett. Flere rettssaker som han kom opp i vitner om dette.

Av kammerherre Peder Anker på Bærum Verk ble han, i 1805, anmeldt for ulovlig hugst flere steder, bl.a. i Halden skogen på Snarøya. Og med den mynige dr. Neumann var han i konflikt om en sak innen fattigomsorgen. Men likevel var han en godt ansett mann av befolkningen rundt om.

Hans Haagensen var gift med Kari Øverland. De fikk ialt 10 barn, men to av dem døde av kikhoste som små. Barna deres var:

Marthe Margrethe (1781-1855)

Haagen (1782-1849) overtok Tvester gård i Asker.

Petter (1783-1873) overtok Oust gård etter sin far.

Anne (1787-1850)

Even (1790-1840) fikk også en gård i Asker, men tiltrådte den ikke da han ble juridisk embetsmann.

Aase Karine (1793-1873)

Berthe Marie (1796-1891)

Kari (1798-1801)

Kari (1802-1803)

Maren (1804-1887)

På grunn av den vakre naturen valgte Hans Haagensen å bosette seg på Oust og la denne store ungeflokken vokse opp der, selv om han hadde pene og mer velholdte gårder ellers i Asker og Bærum. De gårdene han var i besittelse av var det sønnene som overtok mens døtrene ikke fikk noen.

De 8 søsknene som vokste opp har spredt sine "kvister" over vårt land, og tildels også andre land. Når barn og barnebarn kom sammen på Oust gård kunne det skje litt av hvert. For ca. 50 år siden skrev Marie Jørstad (som selv var datter-datter til Hans Jørgensen) denne historien: "Og så all denne "morro" ungdommen hadde. Om saa det uheld indtraf, at en badstue eller en smie brændte av - slikt kan jo forekomme - så var det hele kun en avveksling der tjente til at fremkalde heltemodige gjerninger og ble en fornøyelse, naar f.eks. 16 unge mennesker, alle søskenbarn som var husets gjester sattes til å holde vakt for natten".

Tidligere hadde gårdens folk vært gravlagt på Haslum kirkegård. Men Hans Haagensen Oust fikk tillatelse til å lage et eget gravsted på Oustøya. Det ble innviet i 1825, og han var den første som ble gravlagt der etter sin død 5. april 1829. Dette gravstedet har siden vært benyttet, og i dag er det 5 generasjoner som hviler i samme jord. Gravstedet ligger

på høyden nord-øst for gården og er omgitt av et smijernsgjerde og skygget av busker og høye trær.

I 1829 var det altså Peter Hansen Oust som fikk skjøtet på gården. På denne tiden pågikk fremdeles kalkbrenningen, men den ble stoppet i 1830. Ovnene ble revet 30 år senere etter at sønnen hadde overtatt gården. Mens Petter Hansen enda hadde gården ble jordene sterkt oppgjødslet i 1830-40 årene. Tidligere hadde de dyrket mye korn og poteter, men etterhvert gikk de over på å produsere mest høy. Noe høy ble eksportert til England, men det meste ble solgt som fôr til hestene i Kristiania.

I 1831 besto husdyrbesetningen på Oust av 34 storfe og 4 hester. Det var en vesentlig forandring fra 5 år tidligere da de hadde 23 krøtter, 24 sauer og 4 hester. Før den tid - fra Peder Vibe hadde gården i 1657 og frem til 1826 - hadde husdyrbesetningen vært nesten uforandret med 10 krøtter, 12 sauer, 1 gris og 2 hester.

I 1850-årene ble det påbegynt gatesteins-produksjon på øya. I forbindelse med dette ble det anlagt veier, og på øyas østside, ved Båsen, ble det laget en kai. Den vesentlige eksporten av gatestein gikk til England.

På omtrent samme tid begynte leveringen av isblokker. Postdammen, som ligger midt inne på øya, ble gravet ut spesielt for isproduksjonen. Isblokkene ble oppbevart i sagflis i et ishus ved Lille-Oustsund. I 1874 ble det skipet ut 4230 blokk for 402 daler. Isen ble eksportert til London og Hamburg sammen med isen fra Asker. Om vinteren ble alle varene fraktet over isen. Der var det en vei som ble oppkjørt fra Kristiania over Snarøya til Slependen og Sandvika slik den prikkete linjen på kartet (vedlegg 1) viser. Først gikk veien på innsiden av Halden, men Grev Wedel Jarlsberg nektet trafikk her. Derfor ble veien senere lagt om slik at den gikk på utsiden av Halden. Det var mye lettere å frakte varene over isen enn inne på land, der det var dårlige eller ingen veier. Denne vinterveien over isen ble brukt til 1890, men da begynte isen å bli dårligere. Men likevel ble veien oppkjørt helt til

1940-årene etter avtale med kommunen. Den blir delvis brukt fortsatt.

Om sommeren ble varene fraktet i jakter, og det tok lang tid og var et slitsomt arbeid. På den tiden var det ikke så fort gjort å reise en tur til byen heller. Fra 1840-årene finnes denne beretningen: "Da var det ingen dampbåt som la til ved Oustøya. Da var det båtskyss til byen. Og denne båtskyssen var fiskerne, gårdens husmenn som dro inn til byen med fisk. Ville noen av herskapet eller gjester være med, fikk de være tidlig på ferde. Mennene trakk garn og not ved morgengry, kl. 05.00 var "mor sjølv" nede og tok ut den fisken hun ville ha, og dermed dro de to mennene avsted. Fisken leverte de til en bestemt kunde på Fiskebrygga, og så var det hjem igjen til "dugurd".

Hjemveien kunne ofte bli strabasiøs når det blåste opp til sterk sønnavind. Vanligvis klarte fiskerne seg bra for de var flinke seilere, men på den tiden da de brukte mest snekker var det mange kullseilinger og drukningsulykker.

Men selv etter at dampskipstrafikken tok til i 1852 kunne det hende at en bytur ikke var helt ufarlig. Sønnen til Petter Hanssen, har skrevet om slik hendelse i et brev;

"I mine foreldres tid da byture foretoges med robaad landedes alminneligvis ved Fiskebryggen dels for trafikens skyld og dels for at have ly af Hoveøen og Nakholmen og faa bedre høide på vanlig søndenvind om eftermiddagen paa hjemturen. Naar skarpskyding foretoges, kunde den direkte retning paa indtour ikke benyttes, men roedes da langs Ladegaardsøen og Herbern og landet ved Pipervigen eller langs Fæstningen, naar vi absolutt skulde til den andre brygge.

I nogle og femti aarene begyndte dampfarten, som senere har voret benyttet og ruten lagdes da til Pipervigen, hvorimod den nu er lagt til Jernbanebryggen. I hvilken rute på Vesta indtour ifjor sommer lidt før den passerte Kavringen strase paa hinanden skarpe skud gik over noget til venstre for baaden, som vist kan erindre at flere av de øvrige pasagere maaske dampbaadens fører kan oplyse at det oftere har været tilfelde".

Her må Vesta være navnet på dampbåten. Skarpskytingen fra

festningen var muligens i forbindelse med mobilisering i anledning av den dansk-tyske krigen 1848-64.

Dampbåtene gikk bare om sommeren, så når dampskipene la opp, kunne beboerne bli ganske isolert på Oustøya. Overfarten til Høvik - nærmeste adgang til landevei og jernbane - kunne til sine tider være temmelig vanskelig. Noen ganger kunne den være så vanskelig at folk måtte pigge seg frem på kjelke. Det skjedde når isen hindret båttrafikken og ikke holdt folk eller hest.

Selvom dampskipene overtok skysstrafikken, hadde fiskerne likevel nok å gjøre. Fiskeretten hadde mye større betydning på 1800-tallet enn den har nå. I 1831 var det Jens Ladegaardsøen som forpaktet fiskeretten på Oust mot å betale landslott med 1/10 av fisken.

Johannes Hansen Grimsøen hadde rett til å trekke vad omkring Oustøya og Halden fra 1847 til 1880, og muligens lenger. Fisket i Oustbukta ble foretatt av gårdens folk, og fangsten ble solgt i Kristiania, slik jeg allerede har beskrevet.

Da Peter Hansens kone, Marthe Østensen Ringi døde, overløt han gården til sønnen Hans Hanssen Oust. Da sistnevnte overtok gården, hadde husene en beliggenhet som vist fig. 1, vedlegg 2. Skolen var en omgangsskole. Både lærer og elever kunne nok ha store vanskeligheter med å komme frem av og til. Men barna på Oust hadde det ikke noe lettere når de måtte reise til en av de andre skolene. Da det ble slutt med omgangsskolen, måtte de reise til Lysaker for å få undervisning.

Stabburet er den eldste bygningen på gården og ble oppført mellom 1780 og 1790, men ble reparert etter at Hans Haagensen overtok gården i 1791.

Den skraverte delen på hovedhuset ble påbygget av Hans Hanssen i 1860-årene.

Badstuen de hadde på gården lå helt nede ved sjøen. Den var nok plassert der p.g.a. brannfaren. Så da det brøt ut brann på gården omkring 1862, kunne ikke badstuen ha forårsaket det.

Låven, fjøset og fehuset ble totalskadet under brannen. Men Hans Hanssen Oust var meget interessert i tegning og husbygging, så han både tegnet og oppførte ny låve og sidebygning slik at det ble liggende som fig. 2, vedlegg 2 viser. Låven ble bygget i 1862-64, og var på den tiden den største i Asker og Bærum. Dammen på fig. 1, vedlegg 2 ble fylt igjen for å gi plass til denne låven. De to husene rett overfor det gamle fjøset og fehuset ble litt etter revet for å gi plass til den nye sidebygningen som ble oppført i 1867-69. Lenger nede ved vannet ble det i 1868 bygget en smie som senere er blitt ombygget til bolighus. Omkring 1880 ble det plantet to rader med kastanjetrær mellom låven og sidebygningen for å hindre en eventuell brann i sidebygningen til å bre seg til låven.

I 1858 solgte Hans Hanssen Oust Gaasøya med Furu- og Mellomholmen til sakfører Grønn. Femten år senere, i 1873, ble også Kjeholmen frasolgt hovedbølet. Hans Hanssen hadde også oppført en ny hovedbygning på Halden. Da han i 1885 overlot gården til sønnen, Peter Hanssen Oust, flyttet han selv inn i den nye bygningen på Halden. Alle husmannsplassene som tidligere hadde ligget under Oust gård, bortsett fra de husmannsplassene som lå på selve Oustøya, var da frasolgt. Det hadde vært 7 plasser under Oust. De var: Halden, Grimsøya, Gåsøya, Bjørnenga, Prinsen, Dronningen og Ovnene. Dessuten hadde Kjeholmen tilhørt gården, men der var det ingen husmannsplass.

Halden er det området som før i tiden ble kalt Rolfsøen, med den nåværende Rolfstangen. I middelalderen da vannet sto høyere, var øya og Fornebu skilt med et sund. Den søndre delen av Rolfsøen fikk navnet Halden. Dette navnet kommer sannsynligvis av at terrenget heller - "halder" ned mot sjøen. Dette navnet har også vært skrevet på forskjellige måter. Før 1794 var det Halden, men i 1810, 1820 og 1850 ble det skrevet Hallen. Senere har det igjen vært Halden. I 1661 opplyste landkommisjonen at Rolfsøen var en ødegård

(fjærdingsgård) og ble brukt av lagmannen i Kristiania. Men Hans Kristensen Aarhus, som var bruker av Fornebu og eier av Oust, ervervet Halden og eiet den til 1781. Hans formynder, Brede Hammer, solgte da eiendommen for ham til Ole Torgersen.

I 1805 ble Halden gård solgt til Hans Haagensen Oust. Den fulgte så hovedbølet frem til 1895. Da flyttet hans sønnesønn, Hans Hanssen Oust, til Halden etter å ha solgt Oust til sin sønn. Hans Hanssen Oust drev gården på Halden frem til sin død i 1904. Da overtok hans enke, Anette Hanssen, stellet av gården frem til 1915. Hun beholdt da hovedbygningen og et areale omkring etter at sønnesønnen, Finn Kinck Hanssen, hadde fått skjøtet på gården. Anette Hanssens døtre overtok etter henne. Den ene av dem solgte eiendommen til byggmester Johansen i 1932. Han var tidligere forpakter av jordveien. Store deler av eiendommen utparsellerte han, og resten solgte han til sin sønn Einar Johansen.

Under Halden lå husmannsplassen Pelviken, eller Pelleviken som den også ble kalt.

Det forhenværende Halden er idag delvis utparsellert til sommerboliger, og et sted er det anlagt idrettsbane. Dessuten ble noe ekspropriert til flyplass og noe til skoletomt. I dag er det ikke mye som minner om gårdsbruket Halden.

Grimsøya. Man hører ikke noe om husmannsplassen der før i 1745. Da bodde det en husmann der. Men i 1791 var det ingenting igjen av de gamle bygningene. Hans Haagensen oppførte da et "stenhus" på øya. Tømmer måtte fraktes dit, for skogen på Grimsøya var uthugget.

Fra 1833 til 1843 var Joh. Fr. Strøm forpakter på plassen. Dyrket mark var da 11 mål og senere 14,3 mål. I 1869 hadde Hans Hanssen Oust begynt å bygge villaer på øya, så i 1870 ble de første sommerboligene utparsellert.

I Ollebukta, som ligger ved Lille Oustsund, ligger en liten stue som ble bygget omkring 1860. Den har vært mye bortleid til fiskere da det er en god havn der. Fiskeren Peder Evensen bodde der til 1876. Deretter leiet Edvard Amundsen stedet, og i 1916 overtok Kristian Kristoffersen. Over 80 år gammel drev

han fremdeles fiske der i 1942. Den eneste hjelpen fikk han fra sin datter, Kristine Olaus. Sønnen, Jørgen, er nå bosatt på Storenga (syd-øst for Oust gård) og driver fremdeles fiske.

I 1903 ble gårdsbruket på Grimsøya solgt til Ludvig Pedersen. Da han døde ble det delt mellom hans sønner som fremdeles er eiere. Utparselleringen av sommerboliger fortsatte frem til 1920. Det som da var igjen, bortsett fra Ollebukta, ble i 1936 solgt til Grimøya Vel.

Kjeholmen lå under Oust gård fra gammelt av. Øya ble brukt som havnegang, og Peter Hanssen Oust hadde 12 bukker der i 1830. Navnet på øya kan tyde på at det også har vært geiter der tidligere. Senere ble det sluppet kaniner som det ble drevet jakt på med hunder.

I 1873 ble Kjeholmen frasolgt Oust og kjøpt av Valentin Fürst og Fr. Schjøtt. Nå er det Sporveiens funksjonærforening som eier vestre delen, mens den østre delen er friareal.

Gåsøya var også en gammel husmannsplass. Av sogneprest Franz Vogelius ble øya i 1745, omtalt som en liten tørr holme der ingen bor, men den brukes som beite til sauer og geiter. Da Hans Haagensen kjøpte gården i 1791 var husmannsplassen nedlagt. Det fantes ingen hus, 14 mål jordvei var gjengrodd og skogen var brent noen år før. Men husene ble senere bygd opp, og det dyrkede areale kom opp i ca. 34 mål. Da øya med Furu- og Mellomholmen ble solgt til sakfører Grønn i 1858, ble den beregnet til 1/40 av hovedbølet. I 1864 ble Gåsøya solgt til innrulleringssjef Grønn, mens de to holmene ble solgt til advokat Jacob Ihlen omkring 1870.

På Gåsøya ble det fortsatt med gårdsbruk som senere gikk over til hagebruk med fruktproduksjon. Men omkring 1900 ble øya utparsellert, og det er nå bare sommerboliger der.

Bjørnenga (eller Bjørnen) var en gammel husmannsplass på Lille-Oust. Navnet fikk den fra et par skjær som lå utenfor. Plassen eksisterte antagelig før år 1500. Men i 1791 var det

bare en låve som sto der. Senere ble det oppført et våningshus der, og i 1866 var jordveien 12 mål. Da Lille Oust ble frasolgt gården, ble våningshuset flyttet til Storenga der fiskeren Jørgen holder til. Idag kan man se deler av grunnmuren der våningshuset sto.

Prinsen var en husmannsplass som lå på vest-siden av Oustøya. Bare råtne ubebodde stuehus sto der i 1791. Men samme året oppførte Hans Haagensen Oust en ny stue der. Og i 1836 ble det oppført et fjøs av mur. I 1865 var det 3 familier på ialt 18 medlemmer som var fastboende på denne plassen. Et av de to husene står der fremdeles.

Dronningen ligger like ved Prinsen, på nord-vest side av Oustøya. Dronningen var sannsynligvis en meget gammel plass. Men man vet ikke om noen brukere før på 1700-tallet, da Lars Kristensen bodde der. Men i 1791 var alle husene der så forfalne at de ikke kunne brukes. Hans Haagensen oppførte både en ny stue og et nytt fjøs der. Hans sønn, Peter Hansen Oust satte opp en stue der i 1831. Det er muligens det samme huset som står der i dag. Sammen med Prinsen hadde denne plassen 25 mål dyrket jord.

Ovnen var en plass ved Store Oustsund. Det var ingen brukbare hus der i 1791, men det blir sagt at den hadde "tilforn været beboet". Omkring århundre-skiftet ble plassen bebygget på ny, og frem til 1833 het brukeren Ole Ovnen. Han døde av kolera, men ble ikke gravlagt på det nylig innviede gravstedet på Oust. I stedet ble det innviet et nytt gravsted av sogneprest Jacob Neumann. Dette ligger nærmere plassen Ovnen og blir kalt Koleragravstedet siden Ole Ovnen døde av kolera. I 1855 leiet en fisker plassen og noe av jorden rundt. Han ble kalt "Nakkelsen" som antagelig er en forvanskning av "Nattelosen". Han var lite likt, og ble flere ganger sagt opp. Men han var sta og ville ikke flytte. Til slutt rev man ned huset over hodet på ham, men han holdt til i stenvurene selv etter at de var ferdige med nedrivingen. Det var ved denne husmannsplassen at to av kalkovnene lå. Navnet Ovnen (eller

Ommen), fikk den nok den tiden kalkbrenningen pågikk.

Da Peter Hanssen Oust overtok gårdsbruket, var det altså bare Oustøya som tilhørte gården. Men i 1899 ble gårdens areale ytterligere innskrenket da Peter Hanssen solgte villaparsellen Lille-Oust. Den er på 399 mål og har idag omtrent 30 sommerboliger. Da disse boligene ble bygget, oppnådde Oustøya å få båtforbindelse med fastlandet både sommer og vinter, fordi D/S Asker, Hurum og Røken lot båtene anløpe bryggen på Lille-Oust på vei mellom Oslo og Asker. Det var utvilsomt en fordel for øyas folk å slippe ferden over isen når de måtte til byen om vinteren. Men når de skulle til kirken måtte de fremdeles gå eller kjøre med hest og slede over isen til Sarbuvollen. Derfra trengte de imidlertid ikke å reise helt til Haslum kirke, for i 1898 ble Høvik kirke bygget. Fra da av hørte Oustøya med til Høvik kirkesogn.

Ved århundre-skiftet ble eksporten av høy til Oslo stadig mindre, for etterhvert begynte bilene å utkonkurrere hestene. Da gikk de mer over til frukt- og grønnsaksdyrking på Oustøya. Omtrent på samme tid ble det importert Gotlandske harer for å drive jakt på dem på øya. Og i slutten av 1890-årene var bl.a. den svenske kronprins Gustav her for å gå på jakt. Men dette er ikke det eneste adelige besøk de har hatt på Oustøya. Sønn av Peter Hanssen, Finn Kinck Hanssen, har fortalt meg en hendelse fra han var gutt; Det var sommeren 1906 etter at Kong Haakon VII var kronet til konge. Barna på Oust gård var som vanlig ute og lekte da de fikk se noen dampsjalupper som kom mot øya. De saknet farten og ble liggende like utenfor gården. Men i det fine været ble folkene ombord i båtene fristet til å ta en tur på land for å nyte den skjønne naturen. Da viste det seg at det var Kong Haakon VII, dronning Maud og hennes mor, dronning Alexandra, som steg i land. Dronning Alexandra var gift med kong Edvard VII av England, men han var ikke med på denne turen. Peter Hanssens kone, Johanne Marie Kinck, fikk overtalt følget til å bli med opp til "Prekestolen" (eller utsikten). Der fikk de se den nydelige utsikten over fjorden. Etterpå ble følget

invitert inn. Den store gårdshunden var imellomtiden blitt stengt inne på et siderom for ikke å forstyrre de besøkende. Men da høflighetsvisitten var over, var det en av hoffdamene som åpnet feil dør da de skulle ut. Dermed kom hunden byksende på henne og damene skrek opp. Men guttene fikk roet hunden og de voksne gjorde det de kunne for å roe de skremte damene. Etter dette besøket ble bonderokokko-stolene de hadde sittet i kalt for kongestolen og dronningstolen av gårdens folk. Dette var nok en visitt de aldri ville glemme.

Men det var også andre som kom på besøk til gården. I 1910 ble det planlagt en stor slekt sammenkomst på øya. Slektsregisteret ble gjennomrotet og 300 slektsemner ble innkalt til møte. I juni 1910 kom den store flokk med slektninger - dog ikke 300 - til Oustbryggen. Noen kom med dampskip fra Kristiania og andre med småbåter fra Askerlandet. Til og med 5. generasjon etter Hans Haagensen var med. Gjestene visiterte gravstedet til hyldest for sine forfedre. Ellers hadde de en strålende sommerdag på øya der det var plass nok til alle å tomle seg.

I 1936 tilskjøttet Peter Hanssen Oust, Grimsøya og det meste av skogen til den eldste sønnen, Hans Kinck Hanssen. Den yngste sønnen, Leif Kinck Oust, fikk gårdsbruket og resten av skogen.

På 1800-tallet hadde mye av trelasten blitt eksportert til Holland, men senere ble alt tømmeret sendt til sagbruk på fastlandet.

På gården hadde Leif Kinck Oust noen kuer og en del sauer, men gikk senere over til å ha bare sauer. Dessuten dyrket han korn og grønnsaker. En av spesialitetene var mais, som vokste villig i det milde klimaet på øya. Men driften av gården var tungvint og ble etterhvert lite lønnsom selvom gården ligger så nær byen. All frakt til og fra øya foregikk nemlig på flåter. Da det ble oppdaget snyltedyrr på sauene, opphørte saueavlen omkring 1963, men ca. 230 mål jord ble fortsatt dyrket.

I 1964 omkom Leif Kinck Oust ved en traktorulykke på Oustøya. Da var det sønnen, Haagen Oust, som overtok gården sammen med sin yngre bror, Finn Tore Oust. Noen folk som ville starte en golfklubb hadde lenge prøvd å få tak i areale til golfbane på fastlandet. Det hadde imidlertid ikke lyktes. Men i 1965 ble det inngått en avtale med Haagen og Finn Tore Oust, slik at golfklubben skulle få leie areale på Oustøya. Denne avtalen gjelder for 40 år fremover. Anleggsarbeidet og ominnredning av hovedbygningen og sidebygningen begynte høsten 1965. Allerede neste høst ble den 9 hulls golfbanen åpnet (vedlegg 3). I dag har golfklubben ca. 200 medlemmer både fra inn- og utlandet. Foreløpig er prisen for innmelding kr. 5000,-, og den årlige avgiften er kr. 1000,-. Golfbanen dekker et område på ca. 135 mål, men fremdeles blir det dyrket korn over et areale på ca. 100 mål, og skogsdriften blir fortsatt drevet.

Hvis du reiser til Oustøya idag, vil du se at hovedbygningen ligger pent til med utsikt over indre Oslofjord og Nesodden. Du kan finne flere ting på Oustøya som viser at det har bodd folk her lang tid tilbake. Haagen Oust har bl.a. Christian IV's bibel fra 1630. På den tiden var det vanlig at biblene fikk navnet til den kongen som regjerte. Av noe yngre dato er en sølv-sukkerdrysser fra 1760-årene (eller noe eldre). Den tilhørte Kristen Hanssen Aarhus. I storstuen står den gamle ovnen, fra 1792, uforandret etter ominnredningen av hovedbygningen. Også ute i naturen er det merker etter tidligere beboelse og virksomheter på øya. Hvis du går en tur i de bratte fjellskråningene på vestsiden av øya, vil du oppdage noen store groper på tvers av fjellryggene. Rundt disse gropene ligger det en del stein. Dette er rester etter gatesteinsbruddene. I nærheten vil du også kunne legge merke til de svært rette og høye fjellveggene. De er blitt slik etter at kalken ble brutt her, på langs av åsretningen. Hvis du kommer hit om sommeren, kan du ikke unngå å legge merke til den rike floraen. Mange av plantene er svært vanlige, slik som strand-nellik og hvit-kløver. Men noen av

plantene, særlig av strandplantene, blir beskrevet som svært sjeldne i floraen. Det er f.eks. tilfelle med Strandmalurt. Det er mulig at noen av de sjeldne plantene ble plantet av munkene mens gården lå under statskirken. Det ble gjort på andre øyer, slik som Hovedøya. Men den rike variasjonen av planter skyldes nok også de gode vekstvilkår det milde klimaet gir.

De to tyskerene Eilif Dahl og Emil Hadac har skrevet en bok om plantene på øya. Denne boken ble utgitt omkring 1940. Senere har øya vært besøkt av botanikere både fra inn- og utlandet.

Det er ikke bare botanikere som har funnet interesse av Oustøyas natur. Geologer vet at øya byr på enkelte sjeldne bergarter og fjellformasjoner. Fossiler er det også en del av.

Siden øya er så stor, er det mye som kan skjule seg i skogen på sidene av golfbanen. På turer er alltid myggen mottagelseskomité. Men hvis du er heldig, kan du møte på større og hyggeligere representanter fra dyreriket. På øya finnes det nemlig; elg, rev, rådyr, grevling og røyskatt. De tre første kan du støte på midt utpå golfbanen eller ute i skogen. Selv har jeg sett både rådyr og rev på turer innover øya.

De harene som en gang ble sluppet, er det ingen igjen av. Nå blir det isteden drevet elg-jakt på øya. Tidligere var det ikke elg her. Men nå er det blitt mer bebyggelse på fastlandet. Når dyrene trekker ned fra skogen om vinteren, søker de ut av tettbebyggelsen. Og på Oustøya finner de mange gjemmesteder fra menneskenes sivilisasjon.

Fuglelivet er også rikt på Oustøya. Før var det storfugl i skogen, men de forsvant. Sjøfugl er det imidlertid mye av langs strendene. Men småfugl er også godt representert. Og på sommerkveldene lyder nydelig fuglesang over øya.

Vi får håpe at folk som kommer til å ferdes på Oustøya vil ta vare på naturen slik at stedet fortsatt vil bli Oslofjordens perle.

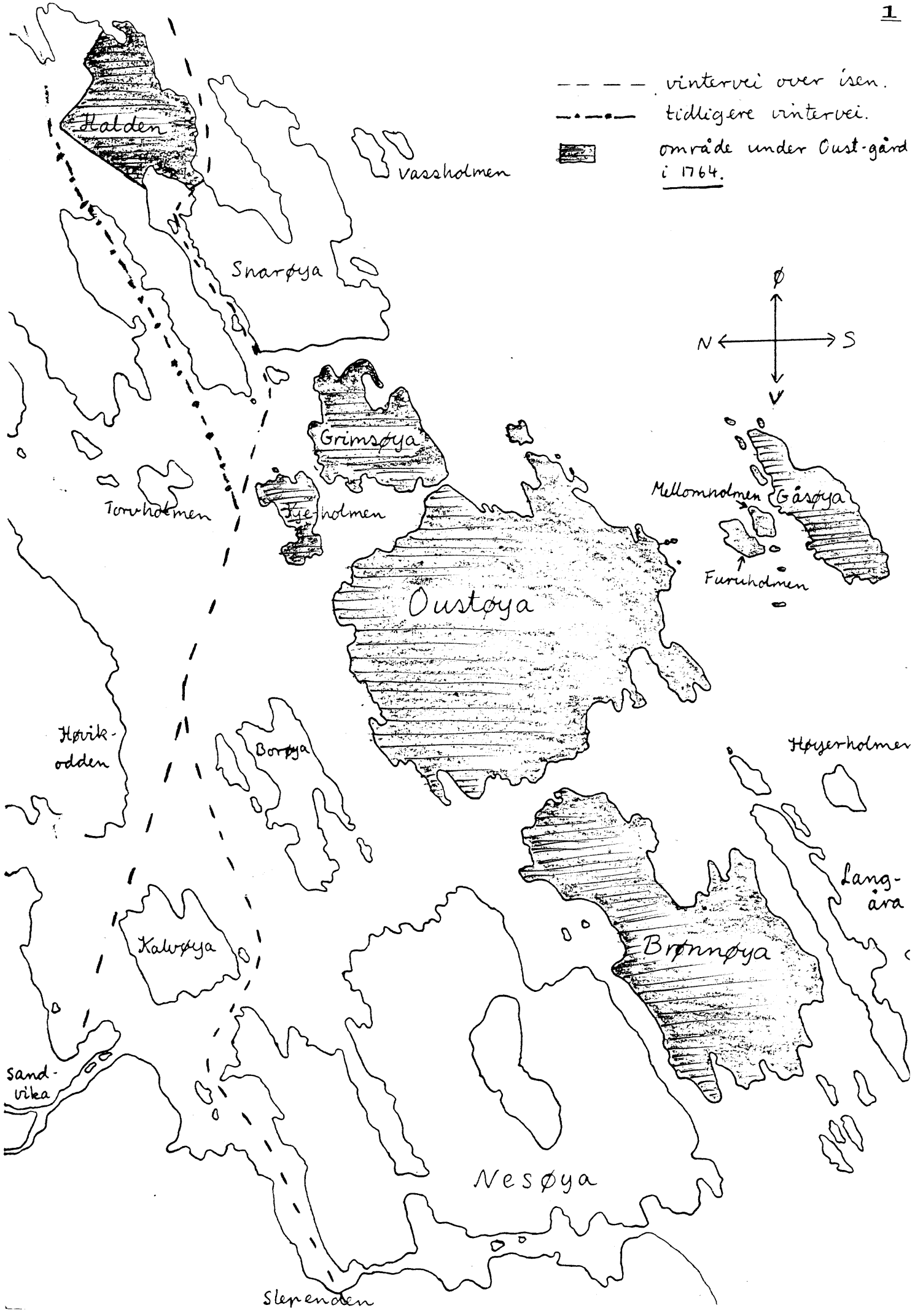

Fig. 1. Husene før 1862.

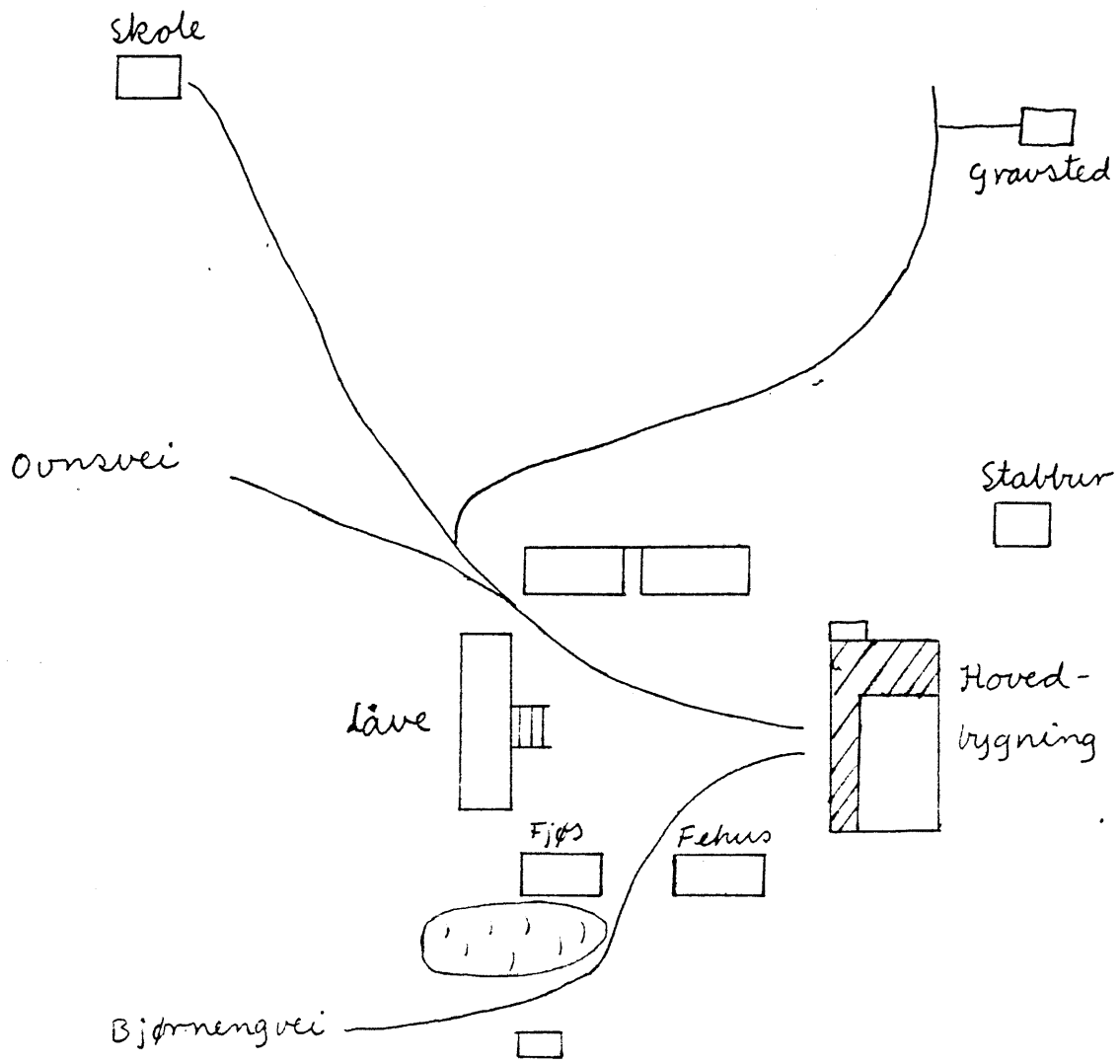
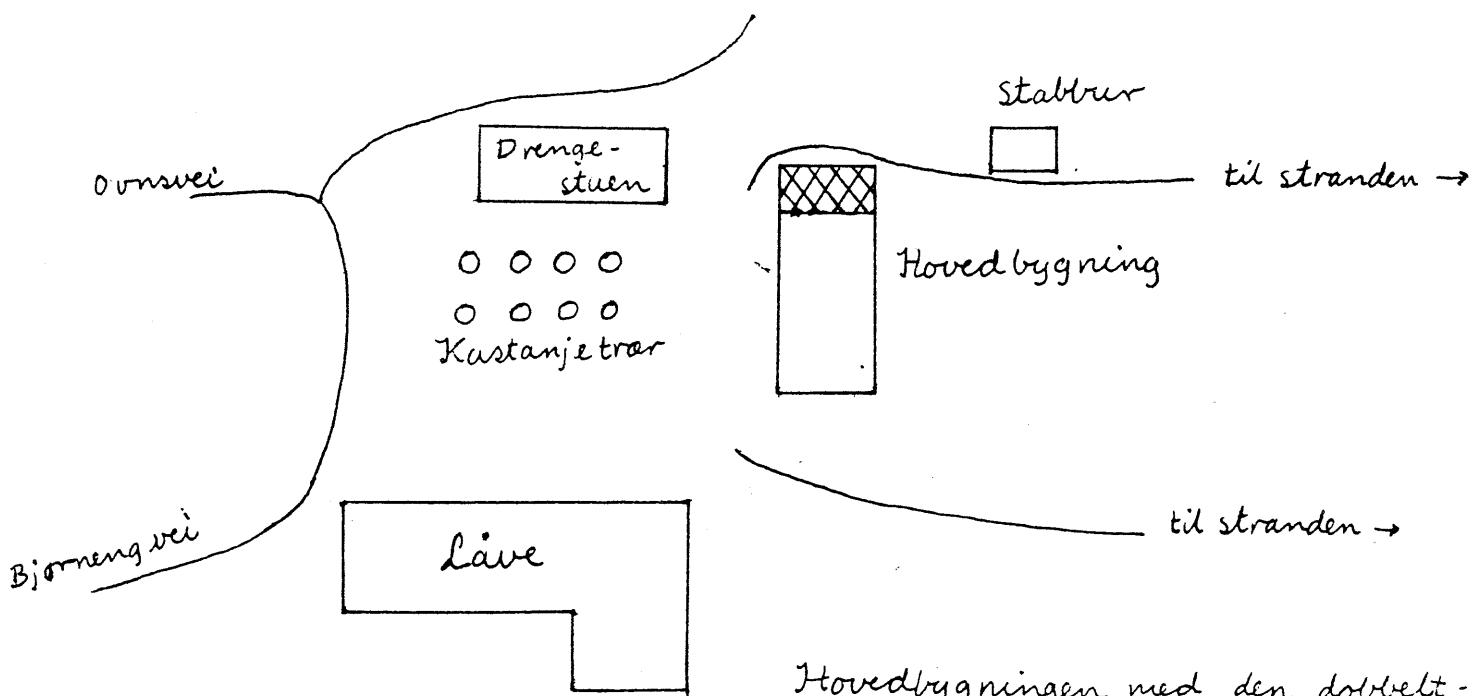
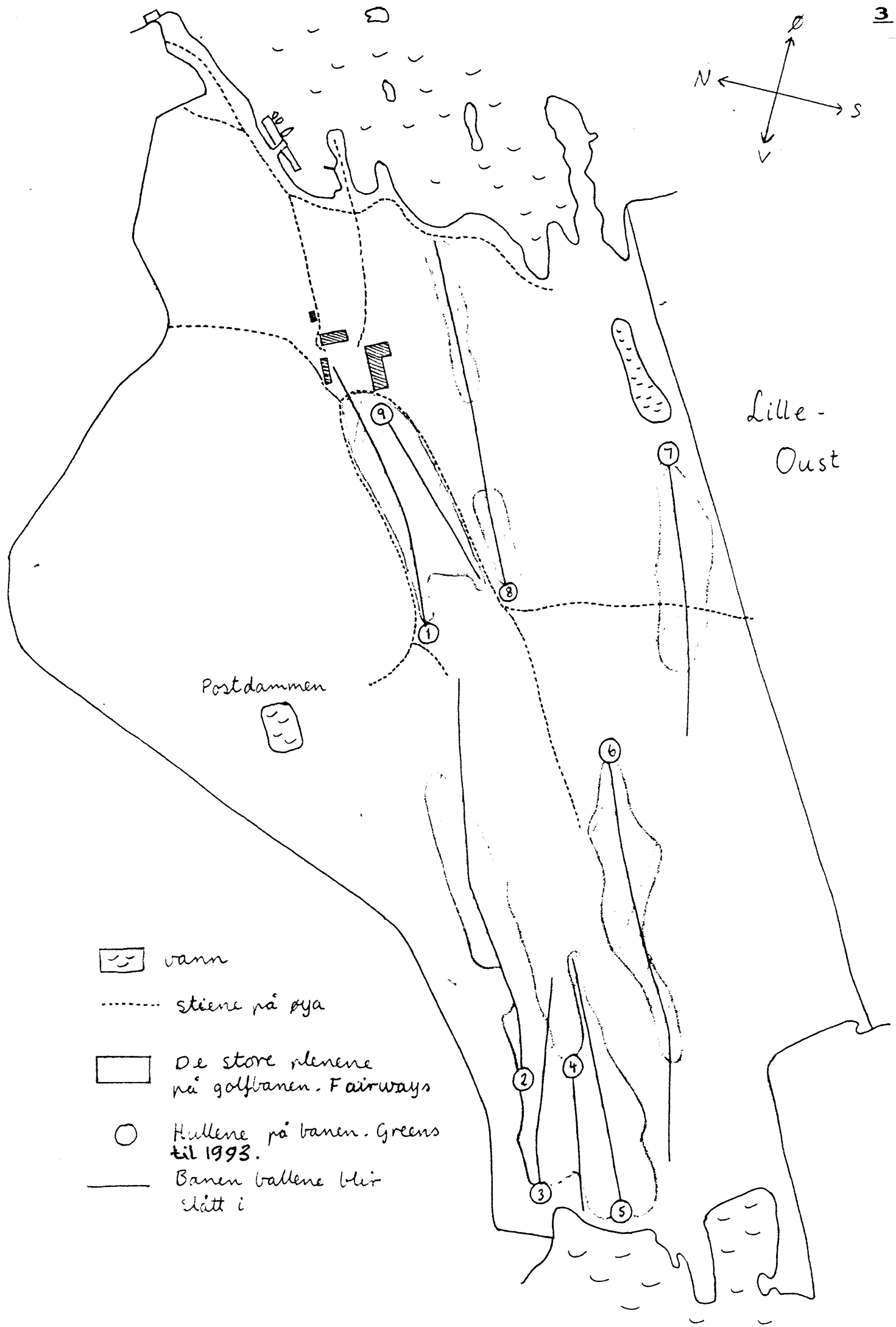
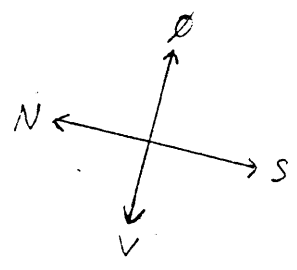

Fig. 2 Husene etter 1862 og slik de ligger i dag.

Hovedbygningen med den dobbelt-skraverte delen er slike den er i dag.

- vann
- steene på øya
- De store plenene på golfbanen. Fairways
- Hullene på banen. Greens til 1993.
- Banen ballene blir slått i

Kilder:

Bærum, en bygds historie

av: Bærum herredsstyre ved en komité.

Snarøya før og nå

av: Arnljot Eggen.

Gamle fiskere i Oslo Vestfjord

av: M. Tveten.

En storbonde

av: Haakon Tveter.

Morgenbladet

fra: torsdag 14/8-1919.

Husmoderen

fra: 1910

Ousts arkiv

fra: Bærum bibliotek i Sandvika

Notater etter samtale med Haagen Oust og Finn Kinck Hanssen.